

לומדים להצליח 6

(מהדורה שלישית - 2010, קובץ דוגמה)

www.lomdimzipi.com

תוכן העניינים

עמ'	
1	1. מאפייני שיר
7	2. ממדי ההבנה
10	3. מילות שאלה ומילות הוראה + תרגול
13	4. הבנה – "מה עושות האיילות"
21	5. הבנה – "בסתיו הן שבות"
27	6. הבנה – "האם לכל החיות אף דומה?"
35	7. ידע לשוני – מילות יחס
37	8. הבנה – "צמחים טורפים"
45	9. ידע לשוני – מבני סמיכות ומבנים של שם ותוארו
48	10. הבנה – "על הציבור להילחם בתאונות הדרכים"
53	11. הבנה – "האגם שגווע וחזר לתחייה"
58	12. ידע לשוני – מי מפחד מסימני פיסוק
63	13. חזרה על נושא הפסקה
74	14. מה בין נושא לבין רעיון מרכזי?
76	15. פיתוח פסקה באמצעות הסבר
81	16. סדר החלקים במשפט
83	17. הבעה בכתב – מפסקה לקטע
94	18. כתיבת מכתב ברמת פסקה/קטע
100	19. דוגמאות לכתיבה של תלמידים
102	20. התמצית והסיכום
113	21. ידע לשוני – שם המספר
117	22. מיפוי מקום/ארץ

עמ'

127	23. הבעה בכתב – מהו סגנון כתיבה?
131	24. ידע לשוני – משלבי לשון
136	25. מבע שיפור והעשרה של השפה
144	26. אמצעים רטוריים, אמצעים לשוניים וסגנוניים
147	27. הבנה – "אגרוף ספורט מסוכן"
152	28. ידע לשוני – סוגי משפטים
154	29. הבנה – "הפוליגרף – מכונת אמת"
160	30. ידע לשוני – ניקוד ו' החיבור
161	31. הבנה – "בזכות התאריך העברי"
166	32. הבנה – ה"לכלוך" היקר ביותר
170	33. הבעה בכתב – כתיבת מאמר בדגם עימות
174	34. לאחר קריאה
176	35. ידע לשוני – הבניינים
179	36. הכללה
185	37. מיומנויות הסקת מסקנות
191	38. מיומנויות השוואה
198	39. הפקת מידע מטבלה ומגרף
201	40. ניהול זמן
209	41. כרטיסי ניווט, דפי עזר, מחוונים

דף עזר

תהלוך עם טקסט – קריאה והבנה

1. אנו קוראים את הכותרת ומשערים במה יעסוק הטקסט. (אם יש תמונה, אפשר להוסיף השערות).
2. אנו קוראים את השאלות שניתנו על הטקסט, ומשערים במה יעסוק הטקסט. (שאלות פתוחות).
3. אנו קוראים את הטקסט ואת המידע המובן, אנו מארגנים את המידע בתוך תבנית סיפורית (לסיפור) או בצדי הפסקות (בטקסט עיוני).
4. אנו מסמנים את חסמי הקריאה – סימן או מילה המקשים עלינו בהבנה (פירוט בעמוד הבא) – ורושמים את פירושם ואת תפקידם. (זהו תהליך של "דיאלוג עם טקסט").
כדאי להשתמש בסימונים האלה: מילות קישור במעגל; מילים לא-מוכרות בקו; מאזכרים בשני קווים; סימני פיסוק בקו גלי; אמצעים רטוריים בכוכבית.
5. אנו קוראים את הטקסט שנית ובודקים מהם הדברים החדשים שהבנו בעקבות ה"דיאלוג עם הטקסט". בסיפור אנו שמים לב לרצף העלילה; ובטקסט עיוני אנו שמים לב לרעיונות בפסקות.
6. אנו קוראים את השאלות ושמים לב למילות השאלה ולמילות ההוראה. אנו מחפשים בטקסט את כל המקומות שיש בהם רמזי שאלה, ובעזרתם עונים על השאלות (תוכן גלוי) בתוך כדי ארגון המידע על-פי הנדרש בשאלה.
7. בשאלות שאי-אפשר למצוא להן תשובה בטקסט (תוכן סמוי), פועלים כך:
א. בטקסט עיוני מדגישים את הרעיונות המרכזיים של הפסקות ומוציאים מתוכן מסקנה אחת, שהיא הרעיון המרכזי של הטקסט.
ב. בטקסט ספרותי מדגישים את הבעיה ואת הפתרון ומפיקים מחשילוב את הרעיון המרכזי. מעבדים את הרעיון למסקנה על החיים מעבר לסיפור, ומגיעים למסר.
8. כדי לאתר את דעת הכותב או את עמדתו מסמנים את הביטויים ואת האמירות שהוא מביע לאורך הטקסט, מוציאים את המשותף לכל האמירות ומבינים את עמדת הכותב.

מקרא סימנים	
○	קישוריות -
~	סימן פיסוק -
*	אמצעי רטורי -
○	מילה -
=	מאזכר -

כוונת (מטרת) הטקסט

מהי כוונת הטקסט?

השאלה קשורה לממד ההבנה ברמת חשיבה גבוהה – מטה-קוגניציה (מטה הבנה). מטרת הטקסט היא היעד המרכזי שהטקסט נכתב למענו. לפניכם היגדים המתאימים לשאלות העוסקות במטרת הטקסט. את ההיגדים יש לאסוף בטבלה, וכאשר לומדים טקסט, יש לבנות היגד המתייחס למטרת הטקסט, ולהוסיפו לטבלה. ייתכן שקיימות מספר מטרות לטקסט. לפיכך יש לקרוא היטב את כל המסיחים, לפני שבחרים תשובה.

מטרות הטקסט

- * ללמוד מהנתונים בטקסט
- * להציג בעיה
- * להציג בעיה ופתרונה
- * להציג סיבה
- * להציג סיבה ותוצאה
- * להציג מידע
- * להשוות בין תופעות
- * להציג תופעה
- * להזהיר בפני סכנות
- * לדווח על משהו (אירוע, בעיה...)
- * להסביר
- * לבקר
- * לשכנע

הדרך להצלחה

קיבלתם מאמר, ומצורף אליו דף משימות? עזרו!
אל תתחילו לקרוא את השאלות. אנחנו יודעים שאתם רוצים לסיים מהר, אבל מה
בעניין ההצלחה? **שימו**

הקפידו על השיטה. בהתחלה העבודה אטית ונמשכת זמן רב יותר, אחר-כך מבצעים
זאת במהירות ומצליחים! עבדו בשלבים!

א. קראו את הכותרת, דפדפו בדף המשימות, קראו את השאלות הפתוחות,
כשאתם מבטלים את מילות השאלה ומתייחסים רק להיגדים. היגדים אלו
יעזרו לכם להבין מה כתוב הטקסט.

2
דקות

ב. עברו ברפרוף על הפסקות, קראו רק את המשפטים הראשונים. עכשיו תבינו טוב
יותר במה הטקסט עוסק.

2
דקות

ג. קראו את המאמר, ובצעו "דיאלוג עם טקסט". אם נתקלתם במילה לא-מוכרת,
סמנו אותה בקו, ונסו לפרש אותה. קראו את המשפט הקודם ואת המשפט
שאחריו, ונסו להבין את הפירוש בהקשר. לא חובה לדעת את הפירוש המילוני,
אלא את הכוונה. אם נתקלתם במאזכר רחוק חזרו לאחור, בררו למי הוא שייך,
ורשמו מעליו את הנושא שהוא שייך אליו. אם קיים סימן פיסוק משמעותי –
מקף, סוגריים, מרכאות – סמנו אותם, ובדקו במה הם מוסיפים ועוזרים לכם
בהבנת המאמר.

8
דקות

ד. קראו את המאמר ברצף, וודאו שהמאמר מובן לחלוטין.

ה. עכשיו עברו לדף המשימות.
שימו לב! אם יש תרשים מבני, מלאו אותו בהתחלה. זה יחדד טוב יותר את
ההבנה שלכם.

30
דקות

דף המשימות בנוי מהקל אל הכבד, מהרובד הגלוי לרובד הסמוי. תשובות
לשאלות איתור אפשר להעתיק מהמאמר; על שאלות מטה לשון תענו במהירות
כי ביצעתם "דיאלוג עם טקסט". בשלב זה קראו היטב את האפשרויות. לפעמים
קיימות שתי תשובות נכונות, והן מופיעות בסעיף נפרד. אם תמהרו ותסמנו רק
תשובה אחת נכונה, ייחשב הדבר לשגיאה.



בסתיו הן שבות / יעקב שקולניק

(מתוך "עיניים")

סימנים רבים מרמזים על בוא הסתיו: חופשת הקייץ מסתיימת, החצבים פורחים, ולאט-לאט החשכה יורדת בשעה מוקדמת. אבל יש עוד סימן ברור לבואו של הסתיו: נדידת הציפורים. בסתיו צריך רק להרים מדי פעם את הראש ולהעיף מבט לשמים, ואז אפשר לראות להקות עצומות של ציפורים מרחפות מעלינו.

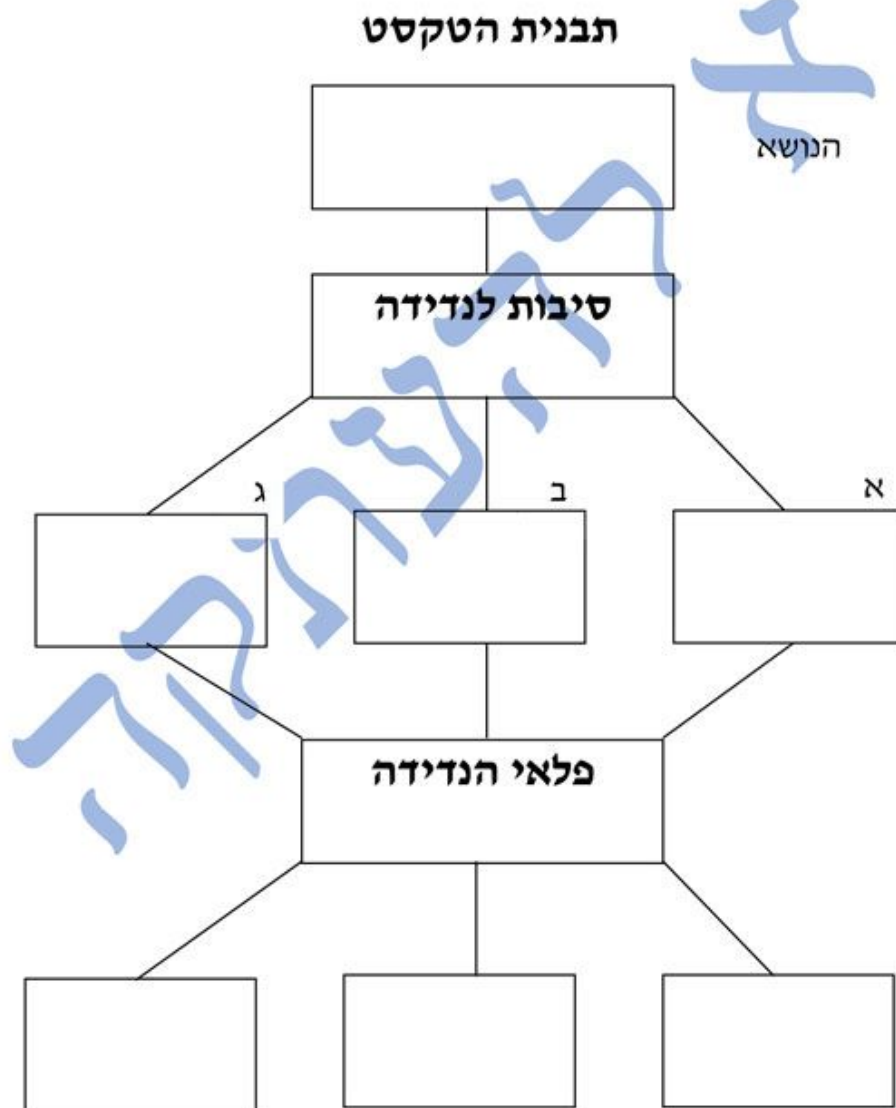
5 נדידת הציפורים היא תופעת טבע שמסקרנת את בני האדם. על ציפורים נודדות כבר כתבו בתנ"ך, ועד היום אנו שרים שירים רבים על ציפורים שמגיעות אלינו מרחוק. ובאמת, מפתיע ויפה לראות באחד מימי הסתיו נחליאלי חמוד מנענע את זנבו בחצר. מה גורם לו להסתלק לפתע ולשוב רק בסתיו הבא? איך ציפור זעירה, שמשקלה רק חמישה עשר גרם, מצליחה לעוף אלפי קילומטרים פעמיים בשנה? באמת פלא!

10 הציפורים הנודדות עפות בסתיו מארצות הצפון, מאירופה ומצפון אסיה, אל ארצות הדרום, אל אפריקה ואל אזורים חמים באסיה, הקרובים אלינו. לפני החורף והקור הן פורשות כנפיים ונודדות דרומה, למקום שימצאו בו שמש וחום. הקור כשלעצמו אינו סיבה מספקת לנדידת הציפורים. הנוצות שלהן משמשות "מעיל" חם נגד קור. הבעיה היא שבחורף אין לציפורים מה לאכול בארצות הצפון. המזון שלהן נעלם. 15 ציפורים רבות ניזונות מחרקים ומזרעים, אבל קשה להן למצוא אותם בקור. ציפורים שנשארות במקומות קרים עלולות למות מרעב.

יש סיבה נוספת לנדידה, חשובה לא פחות. בארצות הצפון הימים בחורף קצרים. באותו זמן בדרום קיץ, והימים ארוכים. הציפורים זקוקות לשעות אור רבות כדי לגדל במהירות את גוזליהן. גוזלים חסרי-אונים בקן הם טרף קל לכל מיני בעלי חיים רעבים. 20 ככל שהגוזלים מתפתחים מהר יותר ופורחים מהקן, כך גדלים הסיכויים שלהם לשרוד. כשהיום ארוך, ההורים יכולים להאכיל את הגוזלים שעות רבות יותר, לסייע להם להתפתח במהירות ואולי גם לטעום משהו בעצמם.

לא כל הציפורים נודדות. ציפורים שחיות ליד קו המשווה נשארות במקומן כל חייהן, מפני ששם שוררים תנאים נוחים כל השנה.

25 לפלאי הנדידה הללו נוסף עוד פלא אחד: הציפורים יוצאות לנדוד בכל שנה באותו תאריך ממש. יש להן "לוח שנה ביולוגי" שאומר להן מתי לצאת לדרך. בסוף אוגוסט היום מתחיל להתקצר, וזהו אות וסימן שהעת לנדודים הגיעה. עונת הנדודים נמשכת כחודש, עד ראשית אוקטובר. מי שמכיר ציפורים, יכול לדעת מתי הן מוכנות לנדידה. לפני עונת הנדידה הציפורים צוברות בגופן שומן רב, שעומד לרשותן בדרכן 30 הארוכה ומשמש להן מקור מזון פנימי, שהן מפיקות ממנו אנרגיה למעופן.



דף משימות- "בסתיו הן שבות"

איתור פרטים

1. מהו מסלול הנדידה של הציפורים הנוודות בסתיו?

2. ציינו ארבעה סימנים המרמזים על בוא הסתיו.

לשון

3. מה פירוש המילה "זעירה" (שורה 8)?

- א. נזהרת
- ב. קטנה
- ג. זוהרת
- ד. גדולה

4. מה מציינת מילת הקישור "כדי" המופיעה בשורה 18?

- א. זמן
- ב. ניגוד
- ג. מטרה (תכלית)
- ד. הסבר

5. מה תפקיד המרכאות במילה "מעיל" שבשורה 13?

- א. דיבור ישיר
- ב. שם
- ג. מטפורה
- ד. היפוך של משמעות

6. מה פירוש הביטוי "חסרי אונים" (שורה 19)?

- א. ללא יכולת
- ב. בלי הגנה
- ג. חלשים
- ד. תשובות ב' ו- ג' נכונות.

7. למה הכוונה במילה "שם" (בשורה 24)?

- א. לארצות הצפון
- ב. לארצות הדרום
- ג. לקו המשווה
- ד. ליבשת אסיה

8. מהי משמעות המילה "פורחים" (שורה 20)?

- א. מבלבים
- ב. עוזבים
- ג. מקבלים פריחה בגוף
- ד. נשארים

9. מה פירוש המילה "לשרוד" (שורה 21)?

- א. לספור
- ב. להישאר בחיים
- ג. למות
- ד. לסרוק

10. מה תפקיד מילת הקישור "אבל" בשורה השנייה?

- א. לציין סיבה
- ב. לציין ניגוד
- ג. לציין תוספת
- ד. לציין הסבר

11. מה תפקיד הנקודתיים בשורה הראשונה?

- א. סיום משפט
- ב. פירוט
- ג. השוואה
- ד. דיבור ישיר

ארגון מידע

12. ציינו שלוש סיבות לנדידת הציפורים לפי הקטע.

- א. _____
- ב. _____
- ג. _____

13. ציינו שני פלאים המוזכרים בקטע, הקשורים לנדידת הציפורים.

- _____
- _____

14. בשורה 23 כתוב שבקו המשווה הציפורים לא נודדות, מפני ששם שוררים תנאים נוחים כל השנה. מהם תנאים נוחים?

- _____
- _____

15. מה עוזר לציפורים לעוף כל-כך הרבה קילומטרים?

- _____
- _____

תוכן סמוי (הבנה לא-מפורשת)

16. למה הכוונה בביטוי "לוח שנה ביולוגי" (שורה 26)?

- א. ללוח שנה אזרחי
- ב. ללוח שנה עברי
- ג. לחוש הטבעי בגוף הציפור
- ד. לתאריך בחיי הציפורים

17. מהי כוונת הטקסט?

- א. לספר על עונת הסתיו כעונת נדידה.
 ב. להציג את תופעת הנדידה כתופעה ייחודית ונדירה.
 ג. לציין את הסיבות לנדידת הציפורים.
 ד. להשוות בין הציפורים הנודדות לבין אלה שאינן נודדות.

משימת כתיבה

18. תמצתו את הקטע במחברתכם (עד 10 שורות).

תזכורת לתמצית

- שלב א' – ביצוע משימות **טרום קריאה**: השערות על הכותרת, קריאת שאלות, ניצול רמזים חוץ-תוכניים (אם יש), כמו: איור, טבלה וכדומה.
- שלב ב' – קריאה **מרפרפת**: קריאת הפסקה הראשונה והפסקה האחרונה ואישוש ההשערות משלב א'.
- שלב ג' – קריאת כל הפסקות וסימון **רעיון מרכזי**: משפט או חלק ממנו או מילים וביטויי מפתח בכל פסקה ופסקה. הדגישו אותם במדגש או בקו תחתון.
- שלב ד' – בניית **משפט מכליל אחד לכל פסקה**.
- שלב ה' – העתקת **הרעיונות המרכזיים**.
- שלב ו' – בדיקת **הרצף** ומחיקת משפטים מיותרים.
- שלב ז' – הוספת **מילות קישור** על-פי הצורך.
- שלב ח' – העתקת המשפטים **כיחידה** – כלומר כפסקה אחת - בצירוף סימני פיסוק מתאימים.